

Адвокат як суб'єкт надання правничої (правової) допомоги клієнту на професійній незалежній основі

Lawyer as a Subject of Providing Legal Assistance to a Client on a Professional, Independent basis

Святослав Антонюк¹
Sviatoslav Antoniuk

¹ *Lviv University of Business and Law*
99 Kulparkivska Street, Lviv, 79021, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.46-6](https://doi.org/10.22178/pos.46-6)

JEL Classification: K40

Received 19.04.2019
Accepted 20.05.2019
Published online 31.05.2019

Corresponding Author:
antoniuk.sviatoslav1@ukr.net

Анотація. Метою статті є аналіз правового статусу адвоката (як особи, на яку покладено конституційний обов'язок – надання правничої (правової) допомоги на професійній незалежній основі) на основі дослідження таких 3-х аспектів: 1) правова основа діяльності інституту адвокатури; 2) правовий статус адвоката в Україні; 3) конституційно-правові реформи адвокатури в Україні у контексті євроінтеграції.

У статті проаналізовано суть, визначено роль і місце інститут адвокатури в системі діючих правоохоронних органів України. Визначено правову основу діяльності інституту адвокатури. Проведено аналіз правового статусу адвоката в Україні. Розкрито особливості (переваги, недоліки) конституційно-правової реформи адвокатури в Україні з урахуванням загальноновизначених європейських практик та міжнародних стандартів у сфері судочинства. Сформульовано рекомендації теоретичного і практичного характеру, а саме:

1. Визначення терміну «адвокат» подати у такій формі: є фізичною особою, яка має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю в Україні, та відомості про яку внесено до електронної бази даних (сьогодні – Єдиний реєстр адвокатів України), яка (тобто база даних) містить відомості (дані) про адвокатів (України, іноземних держав), які відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» набули права на зайняття адвокатською діяльністю.

2. Реформування інституту адвокатури в незалежній Україні (в практичній площині), підтримуючи думку фахівців, повинно передбачати підготовку та внесення певних (конкретних, чітких) змін до Конституції України, особливо в контексті доповнення Конституції України окремим розділом під назвою «Адвокатура». Ця конституційна зміна є надзвичайно важливою, актуальною та доцільною, оскільки адвокатура сприяє (реалізує) своєю діяльністю виконання такої конституційної функції держави, як реалізація та захист прав, свобод і інтересів людини та громадянина.

Ключові слова: адвокат; правнича (правова) допомога; адвокатура; адвокатська діяльність.

Abstract. The purpose of the article is to analyze the legal status of a lawyer (as a person entrusted with the constitutional duty of providing legal assistance on a professional independent basis) on the grounds of studying the following three aspects: 1) the legal basis of the institute of advocacy; 2) the legal status of the lawyer in Ukraine; 3) constitutional and legal reforms of advocacy in Ukraine in the context of European integration.

The article analyzes the essence, determines the role and place of the institute of advocacy in the system of functioning of law enforcement bodies of Ukraine. The

legal basis for the work of the institute of advocacy is determined. The analysis of the legal status of the lawyer in Ukraine is conducted. The peculiarities (advantages, disadvantages) of the constitutional and legal reform of advocacy in Ukraine are revealed, taking into account the generally recognized European practices and international standards in the field of legal proceedings. The recommendations of the theoretical and practical nature are formulated, namely:

1. Definition of the term "lawyer" should be submitted in the following form: it is an individual who has a certificate, conforming the right to practice advocacy in Ukraine, whose data is included in the electronic database (today – the Uniform Register of Advocates of Ukraine), which (i. e. the database) contains information (data) about the lawyers (Ukraine, foreign states), who, in accordance with the Law of Ukraine "On advocacy and advocacy activity", acquired the right to exercise advocacy.

2. Reforming the institute of advocacy in independent Ukraine (in practical terms), supporting the opinion of experts, should provide for the preparation and introduction of certain (concrete, clear) changes to the Constitution of Ukraine, especially in the context of supplementing the Constitution of Ukraine with a separate section entitled "Advocacy". This constitutional change is extremely important, relevant and expedient, since advocacy promotes (implements) by its activities the fulfillment of such a constitutional function of the state as the realization and protection of the rights, freedoms and interests of a person and a citizen.

Keywords: lawyer; legal assistance; advocacy; advocacy activity.

ВСТУП

Згідно ст. 3 Конституції України будь-яка людина, її власне життя, охорона здоров'я, людська гідність, честь і цінність людської особистості (рівність, справедливість, недоторканність та безпека), права і свободи людини, їх гарантії та забезпечення, визнаються в Україні (як соціально орієнтованої держави [1, 2, 3]) найвищою соціальною цінністю [4]. Представлене положення (ст. 3 у Конституції України [4]) викладено стисло і в значній мірі відтворює (передає) зміст (ключову сутність) концептуальних засад преамбули Загальної декларації прав людини [5]. Реалізація цього положення та інших положень, викладених у Конституції України [4], є основними (головними) завданнями української держави.

Водночас варто зазначити, що сьогодні в Україні питаннями (практичною реалізацією) захисту прав і свобод людини та громадянина займаються суди (судова влада) та система правоохоронних органів [6, 7, 8]. Сучасна теорія [8, 9, 10] та юридична практика в Україні доводить, що до основних (головних) напрямів правоохоронної діяльності доцільно віднести [10]:

1) досудове розслідування (дідання, досудове слідство);

2) державний контроль та прокурорський нагляд [11];

3) здійснення правосуддя;

4) здійснення захисту у кримінальних справах (провадженнях) [12];

5) надання іншої (інших видів) правничої (правової, юридичної) допомоги.

З огляду на вищезазначене, погоджуємося із думкою Т. Курило [10] про те, що у системі судів та правоохоронних органів значну роль і особливе місце займає інститут адвокатури. Літературні джерела [13, 14, 15] засвідчують, що поняття і сутність інституту адвокатури виник ще у древніх народів, формування якого тісно взаємопов'язане із появою перших паростків судової системи (влади).

Поряд з тим, на основі аналізу друкованих пам'яток видатних адвокатів окремих країн, зокрема держав-членів Європейського Союзу, про професію адвоката та ораторське мистецтво [14, 16] з'ясовано, що у кожного (конкретного) народу історичний шлях формування інституту адвокатури відбувався по різному, включаючи історію української адвокатури, і пройшов досить багато етапів становлення і розвитку.

Світовий досвід про професійну діяльність адвокатів і юридичну допомогу був комплексно узагальнений і отримав нормативне об-

ґрунтування у міжнародно-правовому документі «Основні положення про роль адвокатів» (*Basic Principles on the Role of Lawyers*) [17], прийнятого VIII (Восьмим) Конгресом Організації Об'єднаних Націй (надалі – ООН) по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. У Основних положеннях [17] (на основі:

- 1) Статуту ООН [18];
- 2) Загальної декларації прав людини [5];
- 3) Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [19] та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [20] (Міжнародні пакти ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73 р.);
- 4) інших загальноновизнаних документів на світовому рівні, які приведені у цьому Положенні [17]) – детально розглянуто (представлено) всі ключові сторони професійної діяльності адвокатів, включаючи їх права, обов'язки та гарантії діяльності, а також визначено систему (види) зобов'язань урядів, судів і адміністративних органів (або органів влади, що надають адміністративні послуги) щодо забезпечення якісної, ефективної і незалежної роботи адвокатів, включаючи юридичне консультування та надання професійної правничої (правової) допомоги всім тим, хто її потребує в судах або трибуналах чи інших адміністративних органах. При цьому особлива увага, відповідно до Основних положень [17], має приділятися бідним та іншим незаможним людям [13, 17].

З'ясовано, що адвокатуру можна розглядати в різноманітних аспектах і як багатоаспектну категорію, котра відображає діяльність, що спрямована на захист прав і свобод та законних інтересів фізичних осіб (громадян України, іноземців, осіб без громадянства (апатридів)) і/або юридичних осіб [10, 21, 22, 23].

Тут, підтримуючи думку науковців [10, 22, 23, 24], доцільно визначити місце і роль адвокатури (як виду діяльності, зокрема професійного) з урахуванням її соціального значення, де важливим її елементом є контрольностимулююча функція, яку вона успішно реалізовує сьогодні в Україні. У праці [24] зазначено, що адвокатура, крім надання професійної правничої (правової) допомоги (свого основного функціонального призначення), включає (реалізовує) такі соціальні функції, як:

- 1) функцію професійно-правового контролю;
- 2) медіативну функцію, тобто здійснює гармонізацію відносини між громадянським суспільством та державою;
- 3) просвітницьку функцію через поширення правової просвіти та привчання (навчання) людей вирішувати свої проблеми відповідно до закону (або в рамках закону) і за допомогою закону;
- 4) виховну функцію через навчання стажерів, помічників адвокатів та адвокатів;
- 5) нормотворчу функцію на основі прийняття внутрішнього законодавства, що регулює адвокатську діяльність (незалежну професійну діяльність адвокатів);
- 6) функцію законотворчої ініціативи [24].

Звідси очевидно, що [24, 25, 26]:

- 1) адвокати своєю участю у процесах (через реалізацію соціальних функцій, приведених вище) стимулюють інші органи влади працювати відповідально, якісно, ефективно, відповідно до закону (або в рамках закону) і за допомогою закону;
- 2) адвокатська діяльність (як за змістом, так і за формою) має досить вагоме значення у різноманітних сферах суспільного життя, особливо це стосується адвокатури України в системі економічних і політичних відносин, виходячи із п. 3 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015.

Із ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] випливає і можна стверджувати, що:

- 1) адвокатура (інституційна адвокатура) – це недержавний самоврядний інститут, який самостійно і незалежно вирішує та реалізовує питання (комплекс питань) щодо своєї організації та діяльності;
- 2) завдання адвокатури (інституційної адвокатури) – надання фізичним особам (громадянам України, іноземцям, особам без громадянства (апатридам)) і юридичним особам усіх видів правничої (правової, юридичної) допомоги на професійній незалежній основі.

В контексті цього можна зробити висновок [10, 25, 26, 27]: адвокатура (як недержавна

структура, інституція) є професійним об'єднанням і незалежним від органів влади, яка виконує одну із ключових функцій держави – захист прав, свобод і законних інтересів особи (фізичної, юридичної).

За результатами аналізу праць [22, 28, 29] вважаємо за можливе запропонувати таку дефініцію поняття «адвокат»: це фізична особа, яка відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] набула правовий статус адвоката, а також відповідне право здійснювати адвокатську діяльність щодо захисту, представництва та надання інших видів правничої (правової, юридичної) допомоги клієнтам на професійній незалежній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що окремі проблемні питання (аспекти) становлення і розвитку інституту адвокатури та правового статусу адвоката досліджували такі вчені-юристи та практики, як Н. Бакаянова [14], А. Бірюкова [29], Т. Варфоломеева [13, 30], Т. Вільчик [24, 31], В. Заборовский [22, 23, 28], А. Козьміних [21], Т. Курило [10], Ю. Меліхова [27], С. Прилуцький [32, 33], О. Святоцький [15], Л. Шевелюк [34], A. Boon [35], B. Mescher [36], D. Nicolson [37], R. Walker [38] та інші. Водночас слід зазначити, що об'єктом гострих дискусій залишається питання – адвокат як суб'єкт надання правничої (правової) допомоги клієнту на професійній незалежній основі. Все це обумовило актуальність, важливість і доцільність дослідження у цьому напрямі, визначило його тему та мету.

Тому метою статті є аналіз правового статусу адвоката (як особи, на яку покладено конституційний обов'язок – надання правничої (правової) допомоги на професійній незалежній основі) на основі дослідження таких 3-х аспектів: 1) правова основа діяльності інституту адвокатури – (1); 2) конституційно-правові реформи адвокатури в Україні у контексті євроінтеграції – (2); 3) правовий статус адвоката в Україні – (3).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Що стосується першого (1) аспекту дослідження (щодо правової основи діяльності інституту адвокатури), то за результатами аналізу наукової праці Т. Курило [10] встановлено, що:

1. Правовими засадами здійснення незалежної професійної діяльності адвоката в Україні відповідно до і в умовах сучасних євроінтеграційних процесів є певна (конкретна, визначена) сукупність нормативно-правових (законодавчих) актів (правових норм), які визначають (формулюють) особливості і специфіку правового регулювання особливого порядку діяльності (функціонування) адвокатури та здійснення адвокатом своєї діяльності (на професійній незалежній основі) на території України.

2. Нормативно-правові (законодавчі) акти (правові норми), які регулюють порядок організації та здійснення адвокатської діяльності в Україні, доцільно поділити на 3-и групи:

1) Конституція України [4] (основне джерело національного (українського) законодавства) та закони України:

- Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25];

- Закон України «Про безоплатну правову (правничу) допомогу» [39];

- міжнародно-правові документи (акти, правові норми), які є частиною законодавства України і визначають стратегію розвитку, зокрема такі: [17, 40, 41, 42].

2) підзаконні нормативно-правові (законодавчі) акти України, зокрема:

- Правила адвокатської етики [43];

- відповідні Укази Президента України у цьому напрямі тощо.

3) локальні (або корпоративні) нормативно-правові акти (статути адвокатських об'єднань, адвокатських бюро тощо), цивільно-правові угоди тощо.

Звідси очевидно, що Конституція України [4] (як джерело найвищої юридичної сили) є основним нормативно-правовим (законодавчим) актом, що визначає професійну діяльність адвоката в Україні. Основний Закон (Конституція України) визначає: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» (ст. 59 Конституції України) [4]. Ця стаття (тобто ст. 59) прямо (безпосередньо) пов'язана з адвокатурою, а ст. 131-2 Конституції України [4] визначає основну функцію адвокатури – надан-

ня професійної правничої (правової, юридичної) допомоги в Україні, а також встановлює, що незалежність (самостійність) адвокатури гарантується державою Україна. Водночас доцільно відмітити той факт, що сьогодні у Основному Законі [4] відсутнє одне з основних і важливих питань адвокатури (яка виконує одну із ключових функцій держави – захист прав, свобод і законних інтересів особи (фізичної, юридичної)) – питання про її правовий статус [10].

Реформування інституту адвокатури в незалежній Україні (в практичній площині), підтримуючи думку фахівців [10, 21, 44, 45, 46], повинно передбачати підготовку та внесення певних (конкретних, чітких) змін до Конституції України [4], особливо в контексті доповнення Конституції України окремим розділом під назвою «Адвокатура», який повинен передбачати: 1) правовий статус; 2) основні завдання; 3) структуру та організацію; 4) характеристику статусу адвоката і його професійну діяльність тощо.

Все це, враховуючи думку науковців Т. Курило [10], Л. Сопільника та Р. Сопільника [45], затвердило б статус адвоката в нашій державі, а також усунуло б ряд окремих питань (проблемних аспектів), що стосуються недооцінки інституту адвокатури і особи адвоката в Україні в умовах сучасних євроінтеграційних процесів.

В контексті цього, на особливу увагу заслуговують наукові праці Т. Вільчик [31], С. Прилучького [32], М. Коваліва, Р. Скриньковського та інших [47], за результатами аналізу яких (тобто праць) можна стверджувати, що адвокатурі (як незалежному самостійному професійно-правовому правозахисному інституту в Україні) належить важлива роль і відведено особливе місце у конституційно-правовому механізмі системи забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина у всіх сферах життя, оскільки адвокатура сприяє (реалізує) своєю діяльністю виконання такої конституційної функції держави, як реалізація та захист прав, свобод і інтересів людини та громадянина.

Тут варто також наголосити, що в ст. 59 Конституції України [4] йдеться про застосування терміну «правнича допомога», а ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] говорить, що адвокатська діяльність здійснюється на основі договору про

надання правової допомоги. Термін «правова допомога» зустрічається і у ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України [49], ст. 20 Кримінального процесуального кодексу України [50], в Законі України «Про безоплатну правову допомогу» [39], в рішеннях Конституційного Суду України тощо. В контексті цього з'ясовано [48]: терміни «правовий», «правничий» та «юридичний» є певними і відповідними родо-видовими синонімами, що обумовлено особливостями (стандартами, специфікою) української мови.

Що стосується другого аспекту (2) дослідження (щодо конституційно-правової реформи адвокатури в Україні у контексті євроінтеграції), то як свідчать результати аналізу наукових праць Т. Курило [10], Т. Вільчик [31] та існуюча юридична практика в Україні (на основі аналізу Звіту [51]), в даний час реформування, модернізація та наближення до кращих юридичних практик європейських країн Україна та Європейський Союз (надалі – ЄС) досягли політичного консенсусу щодо приєднання до ряду ініціатив ЄС, зокрема – створення дієвого (практичного) організаційно-правового механізму захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні і вирішення комплексу системних проблемних питань (аспектів) у зазначеній сфері. Важливим у цьому контексті (особливо в стратегічному напрямі) є виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії з прав людини (на шляху до вступу до Європейського Союзу), затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015 [52].

Поряд з тим, переходячи до окремих частин цього аспекту дослідження, потрібно підкреслити, що згідно конституційних змін, які набули чинності 30.09.2016 р. [53], представництво осіб в суді, а також захист від кримінального обвинувачення, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 131-2 Конституції України, здійснюватиметься виключно адвокатами згідно такого плану дій [53]:

- 1) з 01.01.2017 р. – у Верховному Суді та судах касаційної інстанції;
- 2) з 01.01.2018 р. – у судах апеляційної інстанції;
- 3) з 01.01.2019 р. – у судах першої інстанції.

Що стосується представництва будь-яких органів державної влади і/або органів місцевого самоврядування в судах виключно проку-

рорами та/або адвокатами, то воно здійснюватиметься з 01.01.2020 р. [53].

Водночас встановлено, що в окремих випадках (до набрання чинності всіх конституційних змін у перехідний період [53]) для отримання права на заняття діяльністю, щоб здійснювати представництво в судах в Україні, особа має підтвердити належний рівень освіти, мати відповідний стаж професійної діяльності тощо.

Тут варто зазначити, що чинні європейські стандарти передбачають, що на ринку правових (юридичних) послуг можуть здійснювати діяльність як професійні адвокати, так і особи, які не є адвокатами. Поряд з тим, практика в європейських країнах щодо виключного представництва та захисту адвокатом у судах (або так званої монополії адвокатів у судах [55]) показує, що право та обов'язок адвоката здійснювати представництво у судах зазвичай належить адвокатам. У той же час консультування може здійснюватися як адвокатами, так і іншими особами, що не є адвокатами [54].

У контексті цього з'ясовано, що більшість європейських країн мають повну або часткову монополію адвокатів на юридичному ринку, а невелика кількість держав не володіють будь-якою монополією на юридичні послуги, зокрема [54]:

1) Австрія, Німеччина, Чехія, Кіпр та Угорщина – держави, де адвокати володіють повною монополією на представництво у судах та на консультування. У цих країнах особам, які не є адвокатами не можна надавати правові (юридичні, правничі) послуги.

2) Португалія, Норвегія, Литва та Бельгія – держави, де адвокати володіють частковою монополією на представництво у судах, оскільки адвокатам належить право на здійснення представництва у судах, а консультування з правових питань можуть надавати особи, які не є адвокатами, включаючи представників інших професій.

3) Швеція, Фінляндія – держави, де юристи не володіють будь-якою монополією на юридичні послуги, але надавати правові (юридичні, правничі) послуги можуть виключно юристи.

Крім того, слід взяти до уваги те, що країни, які мають повну або часткову монополію адвокатів на юридичному ринку, встановлюють,

що захист та консультування у кримінальних справах здійснюється виключно адвокатами [54].

З огляду на це можна зробити висновок: наведений вище підхід стосовно конституційних змін (щодо виключного представництва та захисту адвокатом у судах), виходячи з прикладів європейських країн у цьому напрямі, відповідає загальноєвропейським практикам та міжнародним стандартам у сфері судочинства. Але тут доцільно також враховувати думку Н. Берези [55] та Рішення Конституційного Суду України від 16.11.2000 р. № 13-рп/2000 (у справі № 1-17/2000 про право вільного вибору захисника), що принцип вільного вибору (право) вибирати захисником своїх прав та інтересів особу, яка є фахівцем (спеціалістом) у галузі права (за відповідною проблемою) і згідно закону має право на надання юридичної (правової, правничої) допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, не має бути знівельований. Це, на нашу думку, досить важливий аспект у сфері судочинства, який повинно бути враховано. Поряд з тим, у праці [10] зазначено, що в даний час в Україні немає відповідного закону, в якому визначається (окреслюється) комплекс питань про «фахівців у галузі права».

Тут, необхідно також приділити особливу увагу Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25], який визначає:

1) загальні (основні) принципи організації (як процесу) і функціонування адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні;

2) правовий статус адвоката, під яким слід розуміти фізичну особу, яка здійснює адвокатську діяльність (на підставах і в порядку), що передбачені (визначені) цим Законом (ст. 1) [25]. На нашу думку, це визначення є не повним, потребує уточнення (розширення).

За результатами дослідження думок експертів (фахівців) у галузі права пропонуємо визначення терміну «адвокат» подати у такій формі [10, 23, 25, 56]: є фізичною особою, яка має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю в Україні, та відомості про яку внесено до електронної бази даних (сьогодні – Єдиний реєстр адвокатів України), яка (тобто база даних) містить відомості (дані) про адвокатів (України, іноземних держав), які відповідно до Закону України «Про

адвокатуру та адвокатську діяльність» набули права на зайняття адвокатською діяльністю.

Що стосується третього аспекту (3) дослідження (щодо правового статусу адвоката в Україні), то тут доцільно відмітити, що згідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] висуваються певні (конкретні) вимоги до осіб, які бажають стати адвокатом. Ці критерії, підтримуючи думку науковців [10, 22, 23], в певній мірі визначають статус адвоката в Україні. Так, згідно ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] адвокатами можуть бути фізичні особи, які:

- 1) вільно володіють державною (українською) мовою;
- 2) мають повну вищу юридичну освіту (вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра) та стаж роботи у галузі права не менше 2-х років (після здобуття повної вищої юридичної освіти) [57];
- 3) пройшли відповідне стажування (крім випадків, встановлених ч. 5 ст. 10 цим Законом [25, 58]);
- 4) склали кваліфікаційний іспит і присягу адвоката України та отримали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю (ст. ст. 9, 11, 12 цього Закону [25]).

Поряд з тим, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] встановлюється певна (конкретна) система обмежень щодо визнання особи адвокатом. Так, згідно п. 2 ст. 6 цього Закону [25] вказано, що адвокатом не може бути особа, яка відповідно до законодавства України:

- 1) визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
- 2) має незняту чи/або непогашену судимість за вчинення злочину (або сукупності злочинів) різного ступеня тяжкості (середньої, особливо тяжкого або тяжкого), за який (або які) в установленому законом порядку визначено і призначено покарання у виді позбавлення волі.

Поряд з тим, у цьому Законі [25] також передбачено і прописано певні обмеження щодо набуття статусу адвоката особою, яка за вчинення корупційного правопорушення (або за правопорушення, що пов'язане з корупцією) або за порушення присяги була поз-

бавлена права в установленому законом порядку на заняття адвокатською діяльністю, та особою, яка була звільнена з посади: 1) судді; 2) державної служби; 3) прокурора; 4) нотаріуса; 5) слідчого; 6) служби в органах місцевого самоврядування.

Несумісною з професійною діяльністю адвоката (відповідно до ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25]) є також робота на посадах осіб, яка пов'язана з такими видами діяльності, як: 1) нотаріальна діяльність; 2) судово-експертна діяльність; 3) військова служба; 4) альтернативна (невійськова) служба.

Отже, особа, яка бажає стати адвокатом та відповідає зазначеним вимогам Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25], має право звернутися до КДКА (кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури) за місцем свого проживання (або реєстрації) із заявою (п. 1 ст. 8 цього Закону [25]) і готує перелік відповідних документів. Після розгляду поданої заяви до КДКА приймається рішення про допуск (або відмову в допуску) особи до кваліфікаційного іспиту. За результатами успішного складання кваліфікаційного іспиту (ст. 9 цього Закону [25]) видається відповідне свідоцтво, яке дійсне протягом 3-х років. Наступним етапом у процесі набуття статусу адвоката в Україні є стажування (ст. 10 цього Закону [25]), яке: 1) триває протягом 6-ти місяців; 2) може відбуватися (за бажанням стажиста) у вільний (конкретно визначений) від основної роботи час під керівництвом адвоката України зі стажем адвокатської діяльності не менше 5 років. Тут варто зазначити, що згідно ст. 10 цього Закону [25] від стажування можуть бути звільнені ті особи, які працювали помічником адвоката і мають відповідний стаж (не менше 1 року). За результатами успішного складання звіту про стажування рада адвокатів регіону приймає рішення про видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Потім, згідно ст. 11 цього Закону [25], особа складає присягу адвоката України і відповідно до ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] їй видається: 1) свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю; 2) посвідчення адвоката України.

Адвокат, виконуючи свої функції (конкретні обов'язки) та реалізуючи свої професійні

права, має певні гарантії своєї діяльності. Поданими гарантіями, підтримуючи думку науковців [10, 56], є способи (або система прийомів), методи (загальні, спеціальні) та засоби захисту (або охорони) професійних прав адвокатів від їх порушення.

Так, професійні права (визначені ст. 20 Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25], відповідними процесуальними законами, Правилами адвокатської етики [59] та договором про надання правової (правничої) допомоги), честь та гідність адвоката в Україні гарантуються, а також охороняються Конституцією України [4], Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] (на основі ст. 23), Кримінальним кодексом України (зокрема ст.ст. 397–400) [60], іншими нормами (актами) чинного законодавства України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та протоколами до неї (Ратифікація Конвенції відбулася на підставі Закону України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.; Конвенція набула чинності для України 11.09.1997 р. [61]), практикою Європейського суду з прав людини [62], міжнародними договорами та угодами.

В контексті доцільно зазначити, що згідно ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] забороняється: 1) будь-які можливі втручання і перешкоди щодо здійснення адвокатської діяльності; 2) вимагати від адвоката надання (розкриття) будь-яких відомостей (даних, інформації), що є адвокатською таємницею; 3) втручання (самочинні вклучення) у приватне (професійне) спілкування адвоката та клієнта; 4) наголошувати, наполягати та вимагати на повній чи частковій зміні правової позиції адвоката; 5) ототожнювати (прирівнювати) адвоката з клієнтом тощо.

Поряд з тим з'ясовано, що сьогодні в юридичній практиці (на сучасному етапі розвитку України) спостерігаються окремі проблеми (проблемні аспекти), які стосуються [10, 27]: 1) порушення правоохоронними органами професійних прав адвокатів; 2) переслідування окремих адвокатів за принципову правову позицію у відстоюванні прав своїх клієнтів; 3) фактичного заперечення щодо функціонування (або діяльності на незалежній основі) інституту адвокатури як професійної і самостійної правозахисної інституції.

Водночас встановлено, що в даний час в Україні існують невирішені питання щодо пенсійного забезпечення адвокатів. Тут потрібно відмітити, що сьогодні держава не витрачає жодних коштів на функціонування (діяльність і розвиток) адвокатури. В контексті цього, враховуючи результати досліджень [10, 27], на нашу думку, важливо і доцільно пенсійне забезпечення адвокатів прирівняти до пенсійного забезпечення суддів та/або прокурорів. Або створити ефективний механізм, за допомогою якого адвокати мали б реальну можливість самостійно регулювати розміри своїх майбутніх пенсій за рахунок тих внесків, які сьогодні вони (тобто адвокати) сплачують до Пенсійного фонду України.

Розкриваючи питання про поняття статусу адвоката, тут необхідно також звернути увагу на визначення його професійних прав та обов'язків.

Так, згідно ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] до основних професійних прав адвокатів належать права, згідно яких можуть:

1. Представляти і професійно захищати права, свободи та інтереси клієнтів (фізичних осіб, юридичних осіб) у судах різних інстанцій, в органах виконавчої влади, інших державних органів, органах місцевого самоврядування, а також в установах, організаціях та на підприємствах, незалежно від форми їх власності, виду діяльності та господарювання, включаючи правову (правничу) допомогу в громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами.

2. Звертатися в установленому законом порядку з адвокатськими запитами до посадових і службових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування, а також до юридичних осіб (підприємств, установ, організацій) та фізичних осіб.

3. Ознайомлюватися в установах і організаціях, громадських об'єднаннях, на підприємствах з необхідними (потрібними) для здійснення адвокатської діяльності відомостями (документами, інформаційними матеріалами), крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом.

4. Складати різноманітні правові документи (зокрема заяви, клопотання, скарги) та подавати їх (на визначених законних підставах і в у встановленому законом порядку), допові-

дати клопотання і/або скарги на прийомі в посадових і службових осіб і відповідно до чинного законодавства одержувати від них (посадових і службових осіб) письмові мотивовані і конкретні (за змістом і формою) відповіді на ці клопотання і скарги, а також бути присутнім і давати пояснення під час розгляду своїх клопотань і скарг на відповідних засіданнях колегіальних органів.

4) збирати відомості про факти, одержувати письмові висновки (від фахівців чи експертів), що можуть бути використані як докази, а також запитувати, отримувати і вилучати конкретні речі, документи або їх копії, ознайомлюватися в установленому законом порядку з ними та проводити опитування осіб виключно за їх згодою.

Крім цього, для розкриття повного змісту про поняття статусу адвоката необхідно також визначити (окреслити) його обов'язки.

Отже, за результатами аналізу ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [25] з'ясовано, що професійними обов'язками адвокатів є:

1) не порушувати присягу адвоката України (ст. 11 цього Закону [25]), чітко дотримуватись правил адвокатської етики, а також постійно вдосконалювати свій професійний рівень;

2) надати звіт про виконання договору про надання (здійснення) правової (правничої, юридичної) допомоги за вимогою клієнта;

3) невідкладно повідомляти клієнтів (фізичних чи юридичних осіб) про існування або можливе виникнення конфлікту інтересів;

4) неухильно та відповідально виконувати рішення (законні), які прийняті органами адвокатського самоврядування.

Поряд з тим доцільно зазначити, що тут на особливу увагу також заслуговує чинний Кримінальний процесуальний кодекс України [50], який визначає статус адвоката як захисника, який здійснює захист таких осіб:

1) підозрюваної, обвинуваченої, засудженої або виправданної особи;

2) особи, стосовно якої передбачається використання конкретних (відповідних) примусових заходів медичного характеру чи адміністративного впливу (або виховного характе-

ру) або вирішувалося питання про їх застосування;

3) особи, стосовно якої прийнято рішення або передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (ст. 45 КПК України [50]).

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають можливість зробити такі загальні висновки та надати рекомендації теоретичного і практичного характеру, а саме:

1. Згідно із чинним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом вважаємо фізичну особу, яка здійснює адвокатську діяльність (на підставах і в порядку), що передбачені (визначені) цим Законом. Представлене в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначення є не повним, потребує уточнення (розширення). За результатами дослідження думок експертів (фахівців) у галузі права пропонуємо визначення терміну «адвокат» подати у такій формі: є фізичною особою, яка має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю в Україні, та відомості про яку внесено до електронної бази даних (сьогодні – Єдиний реєстр адвокатів України), яка (тобто база даних) містить відомості (дані) про адвокатів (України, іноземних держав), які відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» набули права на зайняття адвокатською діяльністю.

2. Правовий статус адвоката в Україні визначений певною (конкретною, визначеною) сукупністю нормативно-правових (законодавчих) актів (правових норм), які визначають (формують) особливості і специфіку правового регулювання особливого порядку діяльності (функціонування) адвокатури та здійснення адвокатом своєї діяльності (на професійній незалежній основі) на території України. Зокрема вони визначаються Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кримінальним кодексом України, іншими нормами (актами) чинного законодавства України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та протоколами до неї, практикою Європейського суду з прав людини, міжнародними договорами та угодами.

3. Конституція України визначає основну функцію адвокатури – надання професійної правничої (правової, юридичної) допомоги в Україні, а також встановлює, що незалежність (самостійність) адвокатури гарантується державою.

4. Реформування інституту адвокатури в незалежній Україні (в практичній площині), підтримуючи думку фахівців, повинно передбачати підготовку та внесення певних (конкретних, чітких) змін до Конституції України, особливо в контексті доповнення Конституції України окремим розділом під назвою «Адвокатура». Ця конституційна зміна є надзвичайно важливою, актуальною та доцільною, оскільки адвокатура сприяє (реалізує) своєю діяльністю виконання такої конституційної функції держави, як реалізація та захист прав, свобод і інтересів людини та громадянина.

ретних, чітких) змін до Конституції України, особливо в контексті доповнення Конституції України окремим розділом під назвою «Адвокатура». Ця конституційна зміна є надзвичайно важливою, актуальною та доцільною, оскільки адвокатура сприяє (реалізує) своєю діяльністю виконання такої конституційної функції держави, як реалізація та захист прав, свобод і інтересів людини та громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Tytarenko, L. (2010). *Stanovlennia, rozvytok ta perspektyvy sotsialno orientovanoi derzhavy v Ukraini* [Formation, development and prospects of a socially oriented state in Ukraine]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, 41, 132–140 (in Ukrainian) [Титаренко, Л. (2010). Становлення, розвиток та перспективи соціально орієнтованої держави в Україні. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 41, 132–140].
2. Holovashchenko, O. (2010). *Sotsialna ta pravova derzhavy: analiz spivvidnoshennia modelei* [Social State and a Legal State: an Analysis of Correlation Models]. *Forum prava*, 1, 50–55 (in Ukrainian) [Головащенко, О. (2010). Соціальна та правова держави: аналіз співвідношення моделей. *Форум права*, 1, 50–55].
3. Kolot, A., & Herasymenko, O. (2017). *Sotsialna derzhava: henezys i perspektyvy rozvytku* [Social welfare state: genesis and prospects of development]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, 1, 8–36 (in Ukrainian) [Колот, А., & Герасименко, О. (2017). Соціальна держава: генезис і перспективи розвитку. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*, 1, 8–36].
4. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine] (Ukraine), 28 June 1996. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian) [Конституція України (Україна), 28 червня 1996 р. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>].
5. Zahalna deklaratsiia prav liudyny [Universal Declaration of Human Rights] (United Nations), 10 December 1948. Retrieved April 1, 2019, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (in Ukrainian) [Загальна декларація прав людини (Організація Об'єднаних Націй), 10 грудня 1948. Актуально на 01.04.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015].
6. Solodovyts, V., Hrytsenko, O., Strikha, M., & Vecherstkyi, V. (1998). *Kultura v zakoni: stan ta problemy pravovoho rehuliuвання kultury v Ukraini* [Culture in the law: the state and problems of legal regulation of culture in Ukraine]. Kyiv: Ukrainskiy tsentr kulturnykh doslidzhen (in Ukrainian) [Солодовиц, В., Гриценко, О., Стріха, М., & Вечерсткий, В. (1998). *Культура в законі: стан та проблеми правового регулювання культури в Україні*. Київ: Український центр культурних досліджень].
7. Lapkin, A. (2018). *Orhanizatsiia sudovykh ta pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy* [Organization of judicial and law enforcement agencies of Ukraine] (7th ed.). Kharkiv: Pravo (in Ukrainian) [Лапкін, А. (2018). *Організація судових та правоохоронних органів України* (7 вид.). Харків: Право].
8. Kovaliv, M., Yesimov, S., Nazar, Yu., Havryltsiv, M., Lukianova, H., Hodiak, A., Blikhar, M. (2016). *Sudovi ta pravookhoronni orhany* [Judicial and law enforcement agencies]. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav (in Ukrainian)

- [Ковалів, М., Єсімов, С., Назар, Ю., Гаврильців, М., Лук'янова, Г., Годяк, А., Бліхар, М. (2016). *Судові та правоохоронні органи*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ].
9. Sokolenko, O. (2012). *Napriamky pravookhoronnoi diialnosti: osoblyvosti teoretychnoho rozuminnia* [Directions of law-enforcement activity: features of theoretical understanding]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky*, 93, 69–72 (in Ukrainian)
[Соколенко, О. (2012). Напрямки правоохоронної діяльності: особливості теоретичного розуміння. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*, 93, 69–72].
10. Kurylo, T. (2018). *Advokat yak subiekt nadannia profesiinoi pravovoi (pravnychoi) dopomohy* [Lawyer as a subject of professional legal (human) assistance provision]. *Sotsialno-pravovi studii*, 2, 83–90 (in Ukrainian)
[Курило, Т. (2018). Адвокат як суб'єкт надання професійної правової (правничої) допомоги. *Соціально-правові студії*, 2, 83–90].
11. Hrytsaienko, L. (2012). *Derzhavnyi kontrol i prokurorskyi nahliad: sutnist ta spivvidnoshennia* [Government control and prosecutor's supervision: essence and correlation]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 2, 34–38 (in Ukrainian)
[Грицаєнко, Л. (2012). Державний контроль і прокурорський нагляд: сутність та співвідношення. *Вісник Національної академії прокуратури України*, 2, 34–38].
12. Kovalchuk, S. (2007). *Zdiisnennia zakhystu u kryminalnykh spravakh na zasadakh zmahalnosti ta dyspozytyvnosti* [The implementation of defence in criminal cases on principles of competitiveness and dispositiveness] (Doctoral thesis), Odeska natsionalna yurydychna akademiia. Odesa: n. d. (in Ukrainian)
[Ковальчук, С. (2007). *Здійснення захисту у кримінальних справах на засадах змагальності та диспозитивності* (Автореферат кандидатської дисертації), Одеська національна юридична академія. Одеса: n. d.].
13. Varfolomeieva, T., & Sviatotskyi, O. (1992). *Istoriia advokatury Ukrainy* [History of the Bar Association of Ukraine]. Kyiv: Lybid (in Ukrainian)
[Варфоломеєва, Т., & Святоцький, О. (1992). *Історія адвокатури України*. Київ: Либідь].
14. Bakaianova, N., & Khrapenko, O. (2016). *Istoriia advokatury Ukrainy u zapytanniakh ta vidpovidiakh, iliustratsiakh ta fotohrafiiakh* [History of Ukrainian Advocacy in questions and answers, illustrations and photos]. Odesa: Yurydychna literatura (in Ukrainian)
[Бакаянова, Н., & Храпенко, О. (2016). *Історія адвокатури України у запитаннях та відповідях, ілюстраціях та фотографіях*. Одеса: Юридична література].
15. Sviatotskyi, O., & Medvedchuk, V. (1997). *Advokatura istoriia i suchasnist* [Advocacy history and modernity]. Kyiv: In Yure (in Ukrainian)
[Святоцький, О., & Медведчук, В. (1997). *Адвокатура історія і сучасність*. Київ: Ін Юре].
16. Polishchuk, M. (2018). *Istoriia advokatury. Pravovyi status advokatury ta advokatska diialnist* [Історія адвокатури. Правовий статус адвокатів та адвокатська діяльність]. Retrieved 1 April, 2019, from https://lawyer1996.io.ua/s2635449/istoriya_advokaturi._pravoviy_status_advokaturi_ta_advokatska_diyalnist (in Ukrainian)
[Поліщук, М. (2018). *Історія адвокатури. Правовий статус адвокатури та адвокатська діяльність*. Актуально на 01.04.2019. URL: https://lawyer1996.io.ua/s2635449/istoriya_advokaturi._pravoviy_status_advokaturi_ta_advokatska_diyalnist].
17. *Osnovni polozhennia pro rol advokativ* [Basic Principles on the Role of Lawyers] (United Nations), August 1990. Retrieved April 1, 2019, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835 (in Ukrainian)

- [Основні положення про роль адвокатів (Організація Об'єднаних Націй), серпень 1990. Актуально на 01.04.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835].
18. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii [Charter of the United Nations] (United Nations), 26 June 1945. Retrieved April 1, 2019, from http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf (in Ukrainian)
[Статут Організації Об'єднаних Націй (Організація Об'єднаних Націй), 26 червня 1945. Актуально на 01.04.2019. URL: http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf].
19. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava [International Covenant on Civil and Political Rights](United Nations), 16 December 1966. Retrieved April 1, 2019, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (in Ukrainian)
[Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Організація Об'єднаних Націй), 16 грудня 1966. Актуально на 01.04.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043].
20. Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights] (United Nations), 16 December 1966. Retrieved April 1, 2019, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (in Ukrainian)
[Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Організація Об'єднаних Націй), 16 грудня 1966. Актуально на 01.04.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042].
21. Kozminykh, A. (2009). *Advokatura yak instytut hromadianskoho suspilstva v suchasni nauzi* [Advocacy as an institution of civil society in modern science]. *Aktualni problemy polityky*, 36, 228–235 (in Ukrainian)
[Козьмініх, А. (2009). Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці. *Актуальні проблеми політики*, 36, 228–235].
22. Zaborovskiy, V. (2016). *Advokat yak subiekt nadannia pravovoi (profesiinoi pravnychoi) dopomohy* [Lawyer as a subject of legal (professional) legal assistance]. *Porivnialno-analitychne pravo*, 2, 248–250 (in Ukrainian)
[Заборовський, В. (2016). Адвокат як суб'єкт надання правової (професійної правничої) допомоги. *Порівняльно-аналітичне право*, 2, 248–250].
23. Zaborovskiy, V. (2017). *Pravovyi status advokata v umovakh stanovlennia nezalezhnoi advokatury Ukrainy* [Legal status of a lawyer in the conditions of formation of an independent advocate of Ukraine]. Uzhhorod: Helvetyka (in Ukrainian)
[Заборовський, В. (2017). Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України. Ужгород: Гельветика].
24. Vilchik, T. (2017). *Funktsii instytutsiinoi advokatury* [Institutional Advocacy Functions]. *Forum prava*, 2, 24–29 (in Ukrainian)
[Вільчик, Т. (2017). Функції інституційної адвокатури. *Форум права*, 2, 24–29].
25. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist [On the Bar and Legal Practice] (Ukraine), 05 July 2012, No 5076-VI. Retrieve April 1, 2019, from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (in Ukrainian)
[Про адвокатуру та адвокатську діяльність (Україна), 05 липня 2012, № 5076-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>].
26. Fursa, S. (2006). *Advokatura Ukrainy* [Advocacy of Ukraine]. Kyiv: Vydavets Fursa S. Ya. (in Ukrainian)
[Фурса, С. (2006). *Адвокатура України*. Київ: Видавець Фурса С. Я.].
27. Melikhova, Yu. (2015). *Problemy advokatury v Ukraini na suchasnomu etapi rozvytku* [Problems of the bar in Ukraine at the present stage of development]. *Chasopys Akademii advokatury Ukrainy*, 8(1), 107–109 (in Ukrainian)
[Меліхова, Ю. (2015). Проблеми адвокатури в Україні на сучасному етапі розвитку. *Часопис Академії адвокатури України*, 8(1), 107–109].

28. Zaborovskiy, V. (2016). *Do pytannia pro definityiu poniattia "advokat"* [To the question of the definition of «lawyer»]. *Problemy zakonnosti*, 132, 75–82 (in Ukrainian)
[Заборовський, В. (2016). До питання про дефініцію поняття «адвокат». *Проблеми законності*, 132, 75–82].
29. Biriukova, A. (2018). *Do pytannia vyznachennia poniattia «advokat» u svitli intehratsiinykh protsesiv suspilnoho rozvytku* [The definition of the term "lawyer" in the light of the integration processes of social development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Pravo"*, 2(51), 138–142 (in Ukrainian)
[Бірюкова, А. (2018). До питання визначення поняття «адвокат» у світлі інтеграційних процесів суспільного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*, 2(51), 138–142].
30. Varfolomieieva, T. (2010). *Reforma advokatury – zaporuka належного zakhystu prav i svobod liudyny* [The reform of the Bar Association is a guarantee of the proper protection of human rights and freedoms]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*, 3(19), 12–19 (in Ukrainian)
[Варфоломєєва, Т. (2010). Реформа адвокатури – запорука належного захисту прав і свобод людини. *Вісник Академії адвокатури України*, 3(19), 12–19].
31. Vilchik, T. (2015). *Konstytutsiino-pravovyi status advokatury Ukrainy* [Constitutional legal status of the advocacy of Ukraine]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*, 2 (in Ukrainian)
[Вільчик, Т. (2015). Конституційно-правовий статус адвокатури України. *Теорія і практика правознавства*, 2].
32. Prylutskiy, S. (2013). *Sudova vlada v umovakh formuvannia hromadianskoho suspilstva ta pravovoi derzhavy v Ukraini* [Judiciary in the formation of civil society and the rule of law in Ukraine] (Doctoral thesis), Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv (in Ukrainian)
[Прилуцький, С. (2013). *Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні* (Автореферат докторської дисертації), Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ].
33. Prylutskiy, S. (2010). *Sudova vlada i hromadianske suspilstvo: vzaiemozviazok, mistse ta rol u pravovii derzhavi* [Judiciary and civil society: interconnection, place and role in a state governed by the rule of law]. *Pravova derzhava*, 21, 342–351 (in Ukrainian)
[Прилуцький, С. (2010). Судова влада і громадянське суспільство: взаємозв'язок, місце та роль у правовій державі. *Правова держава*, 21, 342–351].
34. Sheveliuk, L. (2017). *Vplyv konstytutsiino-pravovoi reformy v Ukraini na advokaturu* [Influence of Constitutional and Legal Reform in Ukraine on Advocacy]. *Pidpriemstvo, gospodarstvo i pravo*, 8, 189–192 (in Ukrainian)
[Шевелюк, Л. (2017). Вплив конституційно-правової реформи в Україні на адвокатуру. *Підприємство, господарство і право*, 8, 189–192].
35. Boon, A. (1999). *The Ethics and Conduct of Lawyers in England and Wales* (3rd ed.). London: Hart Publishing. doi: 10.5040/9781849469746
36. Mescher, B. (2007). The Business of Commercial Legal Advice and the Ethical Implications for Lawyers and Their Clients. *Journal of Business Ethics*, 81(4), 913–926. doi: 10.1007/s10551-007-9557-3
37. Nicolson, D. (2005). Making lawyers moral? Ethical codes and moral character. *Legal Studies*, 25(4), 601–626. doi: 10.1111/j.1748-121x.2005.tb00686.x
38. Walker, R. (n. d.). *The english law of privacy*. Retrieved from https://www.supremecourt.uk/docs/speech_100825.pdf
39. Pro bezoplatnu pravovu dopomohu [On Free Civil Legal Aid] (Ukraine), 02 June 2011, No 3460-VI. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (in Ukrainian)
[Про безоплатну правову допомогу (Україна), 02 червня 2011, № 3460-VI. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>].

40. Standarty nezalezhnosti yurydychnoi profesii Mizhnarodnoi asotsiatsii yurystiv [Standards for the independence of the legal profession] (International Bar Association), September 1990. Retrieved April 1, 2019, from <http://bibliograph.com.ua/kodex-9/24.htm> (in Ukrainian) [Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів (Міжнародна асоціація юристів), вересень 1990. Актуально на 01.04.2019. URL: <http://bibliograph.com.ua/kodex-9/24.htm>].
41. Stratehiia reformuvannia sudoustroiu, sudochynstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015-2020 roky [On the Strategy for the Reform of the Judiciary, Judiciary and Related Legal Institutions for 2015-2020] (Ukraine). 20 May 2015, No 276/2015. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (in Ukrainian) [Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки (Україна). 20 травня 2015, № 276/2015. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>].
42. Pro svobodu profesiinoi diialnosti advokativ [On the freedom of professional activity of lawyers] (Council of Europe), 25 October 2000. Retrieved April 1, 2019, from https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf (in Ukrainian) [Про свободу професійної діяльності адвокатів (Рада Європи), 25 жовтня 2000. Актуально на 01.04.2019. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf].
43. Pravyla advokatskoi etyky [Rules of law ethics] (Ukraine), 09 June 2017. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> (in Ukrainian) [Правила адвокатської етики (Україна), 09 червня 2017. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>].
44. Stalovierov, V. (2017). *Problemy reformuvannia zakonodavstva pro advokaturu ta advokatsku* [The problems of reformation the legislation about advocacy and lawyer activity]. *Molodyi vchenyi*, 5.1(45.1), 127–132 (in Ukrainian) [Сталоверов, В. (2017). Проблеми реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську. *Молодий вчений*, 5.1(45.1), 127–132].
45. Sopilnyk, L., & Sopilnyk, R. (2018). *Yevrointehratsiynyi vektor rozvytku advokatury Ukrainy* [Eurointegration vector of advocacy development of Ukraine]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Serii yurydychna*, 20, 127–130 (in Ukrainian) [Сопільник, Л., & Сопільник, Р. (2018). Євроінтеграційний вектор розвитку адвокатури України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*, 20, 127–130].
46. Bezeha, T. (2017, November). *Osoblyvosti reformuvannia advokatury v nezalezhnii Ukraini* [Features of Bar Association Reform in Independent Ukraine]. Retrieved from <http://unba.org.ua/publications/2762-osoblivosti-reformuvannya-advokaturi-v-nezalezhnij-ukraini.html> (in Ukrainian) [Безега, Т. (2017, Листопад). *Особливості реформування адвокатури в незалежній Україні*. URL: <http://unba.org.ua/publications/2762-osoblivosti-reformuvannya-advokaturi-v-nezalezhnij-ukraini.html>].
47. Kovaliv, M., Yesimov, S., Kramar, R., & Skrynkovskyy, R. (2017). Prospects for Reforming the Organizational and Legal Mechanism for Ensuring Human and Civil Rights and Freedoms. *Path of Science*, 3(10), 6001–6008. doi: 10.22178/pos.27-7
48. Iermakov, M. (2018, May 31). *Pravova dopomoha abo profesiina pravnycha?* [Legal Aid or Professional Legal?]. Retrieve from https://protocol.ua/ua/pravova_dopomoga_abo_profesiyna_ppravnycha (in Ukrainian) [Єрмаков, М. (2018, Травень 31). *Правова допомога або професійна правничка?* URL: https://protocol.ua/ua/pravova_dopomoga_abo_profesiyna_ppravnycha].
49. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Civil Procedural Code of Ukraine] (Ukraine), 18 March 2004, No 1618-IV. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (in Ukrainian)

- [Цивільний процесуальний кодекс України (Україна), 18 березень 2004, № 1618-IV. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>].
50. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedural Code of Ukraine] (Ukraine), 13 April 2012, No 4651-VI. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (in Ukrainian)
[Кримінальний процесуальний кодекс України (Україна), 13 квітня 2012, № 4651-VI. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>].
51. Government Office for Coordination of European and Euro-Atlantic Integration. (2019). *Zvit pro Vykonannia uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom u 2018 rotsi* [Report on the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union in 2018]. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report-UA.pdf (in Ukrainian)
[Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. (2019). *Звіт про Виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році*. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report-UA.pdf].
52. Natsionalna stratehiia u sferi prav liudyny [National strategy on human rights] (Ukraine), 25 August 2015, No 501/2015. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/501/2015> (in Ukrainian)
[Національна стратегія у сфері прав людини (Україна), 25 серпня 2015, № 501/2015. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>].
53. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia) [On Amendments to the Constitution of Ukraine (on Justice)] (Ukraine), 02 June 2016, No 401-VIII. Retrieved April 1, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (in Ukrainian)
[Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (Україна), 02 червня 2016, № 1401-VIII. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>].
54. Drozdov, O. (n. d.). *Naukovyi vysnovok shchodo vidpovidnosti st. 131-2 ta pidp. 11 p. 16-1 Rozdilu XV "Perekhidni polozhennia" zakonoproektu pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia) vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy* [Scientific conclusion on the compliance of Art. 131-2 and underground 11 pp. 16-1 of Section XV "Transitional Provisions" of the Draft Law on Amendments to the Constitution of Ukraine (regarding justice) to the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine]. Retrieved from <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/zakonodavstvo/2016-01-27.naukovyj.vysnovok.pdf.pdf> (in Ukrainian)
[Дроздов, О. (n. d.). *Науковий висновок щодо відповідності ст. 131-2 та підп. 11 п. 16-1 Розділу XV «Перехідні положення» законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України*. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/zakonodavstvo/2016-01-27.naukovyj.vysnovok.pdf.pdf>].
55. Bereza, N. (2016). *Monopoliia advokatury na zdiisnennia predstavnytstva v sudi* [Implementation of advocacy monopoly on the exercise of representation in court]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 4, 10–17 (in Ukrainian)
[Береза, Н. (2016). Монополія адвокатури на здійснення представництва в суді. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*, 4, 10–17].
56. Iurasov, A. (2012). *Advokat. Protsesualni prava zghidno diiuchoho zakonodavstva Ukrainy* [Lawyer. Procedural rights in accordance with the current legislation of Ukraine]. Melitopol: MMD (in Ukrainian)
[Юрасов, А. (2012). *Адвокат. Процесуальні права згідно діючого законодавства України*. Мелітополь: ММД].
57. Pro zatverdzhennia roziasnennia z pytan stazhu roboty v haluzi prava dlia nabuttia osoboiiu prava na zaniattia advokatskoiu diialnistiu [Approval of clarification on the length of service in the field of law in order to acquire a person's right to practice advocacy] (Ukraine), 25 September 2015,

- No 106. Retrieved April 1, 2019, from <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/rishennya/2015.09.25-rishennya-106.pdf> (in Ukrainian)
[Про затвердження роз'яснення з питань стажу роботи в галузі права для набуття особою права на заняття адвокатською діяльністю (Україна), 25 вересня 2015, № 106. Актуально на 01.04.2019. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/rishennya/2015.09.25-rishennya-106.pdf>].
58. Pro zatverdzhennia roziasnennia z pytannia otrymannia osoboio svidotstva pro pravo na zaniattia advokatskoiu diialnistiu bez prokhozhenia stazhuvannia, z urakhuvanniam stazhu roboty na posadi pomichnyka advokata ta na pidstavi dyploma spetsialista pro perepidhotovku [On approval of clarification on the issue of a person's certificate of the right to practice law without taking an internship, taking into account the length of service as a lawyer's assistant and on the basis of a specialist's retraining diploma] (Ukraine), 26 February 2016, No 8. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr008871-16> (in Ukrainian)
[Про затвердження роз'яснення з питання отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю без проходження стажування, з урахуванням стажу роботи на посаді помічника адвоката та на підставі диплома спеціаліста про перепідготовку (Україна), 26 лютого 2016, № 8. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr008871-16>].
59. Pravyla advokatskoi etyky [Rules of law ethics] (Ukraine), 09 June 2017. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> (in Ukrainian)
[Правила адвокатської етики (Україна), 09 червня 2017. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>].
60. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine] (Ukraine), 05 April 2001, No 2341-III. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (in Ukrainian)
[Кримінальний кодекс України (Україна), 05 квітня 2001, № 2341-III. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>].
61. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv № 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii [On Ratification of the 1950 Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, First Protocol and Protocols N 2, 4, 7 and 11 to the Convention] (Ukraine), 17 lipnya 1997, № 475/97-ВР. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian)
[Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр>].
62. Fulei, T. (2015). *Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry zdiisnenni pravosuddia* [Application of the European Court of Human Rights practice in the administration of justice] (2nd ed.). Kyiv: n. d. (in Ukrainian)
[Фулей, Т. (2015). *Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя* (2 вид.). Київ: n. d.].